

Najdba soimenske podvrste rumenonovega galeba *Larus cachinnans cachinnans* v Sloveniji

Find of the nominate subspecies of the Yellow-legged Gull *Larus cachinnans cachinnans* in Slovenia

Borut RUBINIČ

UVOD

Vrsta rumenonovega galeba *Larus cachinnans* se deli na pet podvrst. Podvrsta *L. c. atlantis* naseljuje Kanarske otoke in maroško obalo, podvrsti *L. c. mongolicus* in *L. c. barabensis* osrednjo Azijo, podvrsta *L. c. michahellis* Sredozemlje, del evropske atlantske obale in del Črnega morja, soimenska podvrsta *L. c. cachinnans* pa večji del črnomske obale ter območje Kaspijskega morja in naprej vse do Balhaškega jezera ter zahodnega Kazahstana na vzhodu (GLUTZ VON BLOTZHEIM & BAUER, 1982). Ločevanje med posameznimi podvrstami je težavno, v nekaterih starostnih obdobjih med nekaterimi podvrstami celo popolnoma nemogoče. Tudi območja podvrst v času gnezditve se v nekaterih primerih prekrivajo, še več prepletanja pa je opaznega v negnezditvenem času (SHIRIHAI, 1996).

RAZŠIRJENOST SOIMENSKE PODVRSTE *L. c. cachinnans* V EVROPI

Glavnina soimenske podvrste *L. c. cachinnans* v Evropi gnezdi ob Črnem in Azovskem morju, najzahodnejši rob areala se razteza do Bukarešte (KLEIN & BUCHHEIM 1997, GRANT 1989). Špekulacije o črnomorskem izvoru galebov, ki gnezdi jo ob srednjem toku Visle na Poljskem (DUBOIS et al. 1991 v CHYLARECKI & SIKORA 1991), niso potrjene, nekateri avtorji (CHYLARECKI & SIKORA 1991) pa jih celo popolnoma zavračajo. Novejše raziskave, predvsem na osnovi prebranih obročkov na smetiščih v severni Nemčiji (KLEIN 1994) ter novejše determinacijske raziskave v južni Angliji (GARNER & QUINN 1997),

kažejo, da je bila soimenska podvrsta v preteklosti v večini primerov opazovanj v severni in srednji Evropi najverjetneje prezrta.

Raziskave v severnonemški pokrajini Mecklenburg-Vorpommern kažejo, da se fenologija soimenske podvrste rumenonovega galeba razlikuje od tiste pri sredozemski podvrsti *L. c. michahellis*. Soimenska podvrsta pride v severno Evropo nekoliko kasneje, ostane pa dlje, pogosto celo prek zime, kar se pri podvrsti *L. c. michahellis* zgodi zelo redko (KLEIN, 1994). Klein na podlagi lastnih raziskav iz leta 1994 meni, da kar tretjina rumenonovih galebov, ki se pojavljajo v severni Nemčiji, pripada soimenski podvrsti *L. c. cachinnans*. Ugotavlja tudi, da se podvrsta pojavlja nekoliko bolj invazijsko kot njena sredozemska sorodnica. To tudi pojasnjuje dejstvo, da so vsi prejšnji severnoevropski podatki (3 z Danske, 1 s Helgolanda v severni Nemčiji in 1 iz Francije) iz istega leta - 1953 (GLUTZ VON BLOTZHEIM & BAUER 1982). Do osupljivega dejstva sta se z natančnimi raziskavami v Essexu na jugu Anglije prikopala tudi GARNER in QUINN (1997), ki sta prva videla to podvrsto v Veliki Britaniji. Soimensko podvrsto sta na znanem angleškem "opazovališču" rumenonovih galebov opazovala kar dvajsetkrat, pri čemer je bilo najvišje število 5 opazovanih osebkov v enem dnevu. V primerjavi s 500 rumenonovimi galebi podvrste *L. c. michahellis*, ki so bili tam ob istem času poleti, se to sicer ne zdi veliko, vendar pa je delež vrtočlavo zrasel pozimi, ko je bilo na istem mestu še vedno opaziti 2 do 3 osebkove soimenske podvrste, število pripadnikov podvrste *L. c. michahellis* pa se je zmanjšalo na zgolj 4 do 5 osebkov.

Podatki v literaturi iz srednje Evrope so skopi in razen ugotovitve, da se soimenska podvrsta *L. c. cachinnans* po donavskem porečju s črnomorskih gnezdišč premika proti notranjosti celine vse do Madžarske (GLUTZ VON BLOTZHEIM & BAUER 1982), praktično ni zaslediti drugih, konkretnjših podatkov.

NAJDBA V SLOVENIJI

Dne 3.12.1994 me je B.Štumberger obvestil, da je na Ptujskem jezeru našel mrtvega galeba, ki je bil, po njegovih besedah, "nekoliko večji in nasplošno malce drugačen od običajnih, na tem jezeru redno pojavljajočih se rumenonogih galebov *L. c. michahellis*".

Ker je bilo zunaj nekaj stopinj pod ničlo, je najdenega galeba pustil kar za betonsko krono nasipa blizu jeza v Markovcih, rekoč, da ga bo prišel iskat naslednjega dne. Sam sem se odpravil na Ptujsko jezero še naslednjega dne in na omenjenem mestu našel mrtvega galeba. Galeba sem nato doma večkrat fotografiral, ga natančno premeril, stehal in shranil v zamrzovalno skrinjo. Na podlagi primerjave z osebki drugih vrst in podvrst galebov iz lastne študijske zbirke in na podlagi pregledane literature sem galeba pogojno in, kot se je kasneje izkazalo, zmotno določil za podvrsto *Larus heuglini taymieriensis*.

Skupaj z A. Vrezcem sva galeba kasneje preparirala, meh pa še enkrat primerjala z galebi v lastni zbirki. Zaradi obstoječe verjetnosti nepravilne determinacije sem se odločil, da se o pravilni determinaciji popolnoma prepričam šele ob pregledu obsežnejše študijske zbirke v dunajskem muzeju. Se pred ogledom omenjene zbirke sem zmotno determinacijo spremenil ob izidu članka M. GARNERJA & QUINNA v januarско-februarski številki revije *British Birds* (1997), galeba pa sem ob pregledu članka določil za soimensko podvrsto rumenonogega galeba *L. c. cachinnans*. Da je tako, sem se prepričal še nekoliko kasneje ob pregledu mehov v študijski zbirki dunajskega prirodoslovnega muzeja.

MERITVE IN REZULTATI

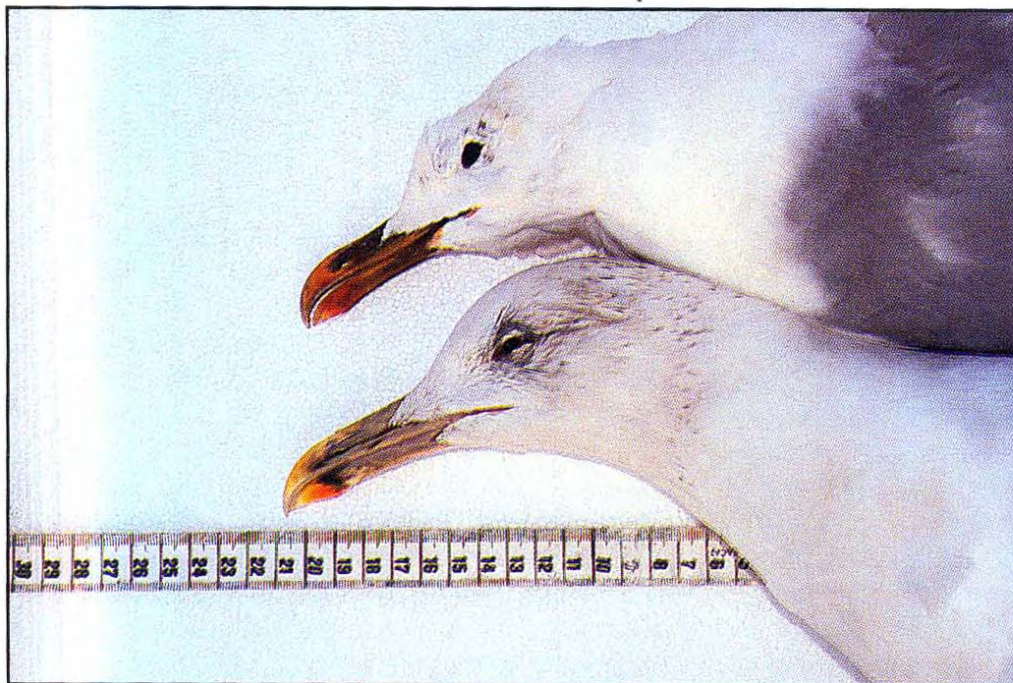
Podajam nekaj zanimivih meritev in ugotovitev, povezanih z determinacijo na Ptujskem jezeru najdenega osebk:

Starost in perje: > 4. zimski, odraslo zimsko perje

Spol: samec

Primarna letalna peresa:

p10: pero je dolgo 450 mm, značilno obarvano - obarvanost tudi potrjuje pravilno determinacijo: konica peresa je popolnoma bela - to je značilno za 74% osebkov podvrste *L. c. cachinnans* (MIERAUSKAS et al. 1991 v GARNER & QUINN

Slika 1: Primerjava strukture glave in obarvanosti perja in kljuna: zgoraj *L. c. michahellis*, spodaj *L. c. cachinnans* (B. Rubinič)

Fig. 1: Comparison between the head's structure and colour of the plumage and beak: *L. c. michahellis* above, *L. c. cachinnans* below. (B. Rubinič)

1997); ima značilen bel "jezik", ki se začne že 47 mm za belo konico; p10 je za 5 mm daljši od p9 - značilno za to podvrsto - pri večini drugih velikih galebov sta ti dve peresi približno enako dolgi (GARNER & QUINN 1997)

p9: široko belo "ogledalce" na obeh robovih za belo konico - to je značilno za 86% osebkov te podvrste (MIERAUSKAS et al. 1991 v GARNER & QUINN 1997); bel jezik 90 mm za belo konico - pri podvrsti *L. c. michahellis* 96-140 mm za konico, pri *L. c. cachinnans* pa 70-98 za konico (SHIRIHAI 1996)

druga primarna peresa: na p5 črni trak še združen, na levi peruti dokaj veliko črno znamenje na p4, na desni peruti črnega znamenja na p4 ni; pero je popolnoma svetlo

sekundarna letalna peresa: širok bel rob na sekundarnih letalnih peresih zelo lepo viden in širši kot pri večini jadranskih rumenonogih galebov *L. c. michahellis* (lastna opazovanja)

obarvanost:

- galeb je nekoliko svetlejši od rumenonogih galebov podvrste *L. c. michahellis* v lastni zbirki in nekoliko temnejši od srebrnih galebov zahodnoevropsko-britanske podvrste *L. a. argenteus*,

- glava je pretežno bela, tanke rjave progice so predvsem okoli oči, na temenu in komaj opazne na sprednjem spodnjem delu vratu,

- šarenica je temno rumene do rjavkaste barve, opazno temnejša od šarenice velike večine jadranskih galebov *L. c. michahellis* (lastna opazovanja),

- orbitalni obroč in obustna guba sta oranžne barve, v nasprotju z veliko večino jadranskih galebov *L. c. michahellis*, ki imajo orbitalni obroč in obustno gubo živo rdeče barve (lastna opazovanja),

- noge so blede rumene, nad in delno pod peto ter med prsti so mesnato rožnate barve,

- konica kljuna je blede rumene barve, preostali del kljuna je zelenkasto rumene oziroma mesnato rožnate barve (predvsem na spodnji strani ob korenu kljuna); gonidealna pika je oranžne barve, skoraj prek celotne širine kljuna pa na gonidealnem koncu poteka črna proga oziroma lisa; večina jadranskih galebov ima kljun živo rumene barve, gonidealna pika je večinoma živo rdeča, vendar ima večina jadranskih galebov *L. c. michahellis* v tem času (med avgustom in januarjem) na gonidealnem koncu kljuna ravno tako manjšo ali večjo črno progo oz. liso (lastna opazovanja)

struktura:

- čelo je za to podvrsto značilno položno, brez ostrega "čelnega roba", značilnega za podvrsto *L. c. michahellis*,

- kljun je daljši (65 mm), glede na precejšnjo velikost in moški spol osebk pa je tudi nekoliko močnejši oz. širši (20,0

Slika 2: Primerjava konic peruti in deleža črnine na konicah peruti: 1 - *L. argentatus*, 2 - *L. c. cachinnans*, 3 - *L. c. michahellis* (B. Rubinič)

Fig. 2: Comparison between the wings' tips and presence of blackness on them: 1. - *L. argentatus*, 2. - *L. c. cachinnans*, 3 - *L. c. michahellis*. (B. Rubinič)

Slika 3: Primerjava vzorca na zunanjih primarnih letalnih peresih: levo *L. c. michahellis*, desno *L. c. cachinnans* (B. Rubinič)

Fig. 3: Comparison of the pattern on outer primaries: *L. c. michahellis* left, *L. c. cachinnans* right. (B. Rubinič)

mm) od kljunov večine jadranskih rume-nonogih galebov *L. c. michahellis*,

- noge so navidez dolge, kar je značilnost te podvrste (tarsus: 77 mm),

- glede na galebe v lastni zbirki je med večjimi, to pa je posebej lepo opazno, če primerjamo njegove mere z merami nekaterih odraslih samcev podvrste *L. c. michahellis* v zbirki.

Glede na meritve, obarvanost in strukturne značilnosti je mogoče trditi, da obravnavani galeb spada celo med povsem značilne odrasle samce soimenske podvrste *L. c. cachinnans*.

DISKUSIJA

3.12.1994 na Ptujskem jezeru najdeni odrasli samec soimenske podvrste rume-nonogega galeba *L. c. cachinnans* velja za prvi dokazni primerek te podvrste galeba v Sloveniji. Glede na oddaljenost najbližjih gnezdišč soimenske podvrste *L. c. cachinnans* je sicer redkost podvrste in odsotnost prejšnjih podatkov pričakovana, vendar pa so nepozornost, pomanjkanje strokovnega znanja in literature najverjetneje razlogi, da je bila podvrsta v preteklosti prezrta.

Podatkov iz zahodne in severne Evrope je v zadnjem času na račun boljših

determinacijskih tehnik vse več, ostaja pa vrzel v srednjevropskem, predvsem balkanskem prostoru. Pričakovati je, da se bo vrzel sčasoma zapolnila, s tem pa bomo dobili tudi popolnejšo sliko o pojavljanju in statusu te podvrste pri nas.

LITERATURA

CHYLARECKI P. & A. SIKORA (1991): Yellow-legged Gulls in Poland: a comment. Dutch Birding 13: 145-148.

GARNER, M. & D. QUINN (1997): Identification of Yellow-legged Gulls in Britain. British Birds vol. 90: no. 1-2: 25-62.

GLUTZ VON BLOTZHEIM & K. BAUER (1982): Handbuch der Vögel Mitteleuropas, Band 8/1, Charadriiformes (3.Teil). Akademische Verlagsgesellschaft, Wiesbaden.

GRANT, P.J. (1989): Gulls - a guide to identification. T & A D Poyser, London.

KLEIN, R. (1994): Silbermöwen *Larus argentatus* und Weisskopfmöwen *Larus cachinnans* auf Mülldeponien in Mecklenburg - erste Ergebnisse einer Ringfundanalyse. Vogelwelt 115: 267-286.

KLEIN R. & A. BUCHHEIM (1997): Die westliche Schwarzmeerküste als Kontaktgebiet zweier Grossmöwenformen der *Larus cachinnans*-Gruppe. Vogelwelt 118: 61-70.

SHIRIHAI, H. (1997): Birds of Israel. Academic Press Ltd., London.

POVZETEK

Na Ptujskem jezeru je bil dne 3.12.1994 najden poginul primerek soimenske podvrste rumenonovega galeba *Larus cachinnans cachinnans*. Odrasli primerek moškega spola je bil v dobrem stanju in je bil kasneje prepariran. Opravljene so bile številne meritve in primerjave z drugimi vrstami in podvrstami galebov. Na osnovi rezultatov, predstavljenih v pričujočem članku, je bila determinacija podvrste potrjena šele nekaj let kasneje.

Gre za prvi dokazni primerek soimenske podvrste rumenonovega galeba v Sloveniji. Glede na novosti oz. izboljšave na področju determinacije ter nova dognanja o pojavljanju omenjene podvrste v zahodni in severni Evropi je v prihodnosti verjetno pričakovati še več podatkov o tej podvrsti galeba v Sloveniji.

SUMMARY

On December 3rd 1994 a dead specimen of the nominate subspecies of the Yellow-legged Gull *Larus cachinnans cachinnans* was found at Ptujsko jezero (Lake Ptuj). It was a male and still in such a good condition that it could be later stuffed. Numerous measurements and comparisons with other gull species and subspecies were made. The determination of the species was confirmed a few years later on the basis of the obtained results.

The article deals with the first evidential specimen of the Yellow-legged Gull's nominate subspecies in Slovenia. In view of the improvements made in the field of determination and some new insights regarding the occurrence of this subspecies in Western and Northern Europe, some more data on this subspecies can probably be expected in this country as well.

Borut Rubinič,
Pražakova 11, 1000 Ljubljana

UNIVERZA V MARIBORU
UNIVERZITETNA KNJIŽNICA MARIBOR
UNIVERSITY OF MARIBOR LIBRARY

Gospejna ulica 10
p.p. 223
2000 Maribor
SLOVENIJA
Telefon: 062/25-851
Telefax: 062/227-558
Telex: 33328 UKM SI

*Ornitološke revije
s celega sveta, prejete
kot zamenjava
za Acrocephalus
in druga ornitološka
literatura, so nam na
voljo v Univerzitetni
knjižnici Maribor.*

